

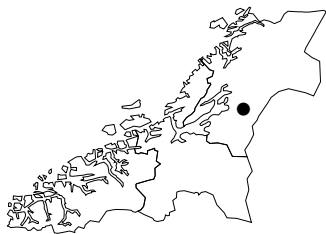
FORSVARETS BYGNINGSTJENESTE
EIENDOMSAVDELINGEN

Katalog Trøndelag 172101 Vaterholmen

Landsverneplan for Forsvaret

Verneplan for eiendommer, bygninger og anlegg

Vaterholmen

Etabl.nr.: 172101
Etabl.navn: Vaterholmen
Etablert år: 1908

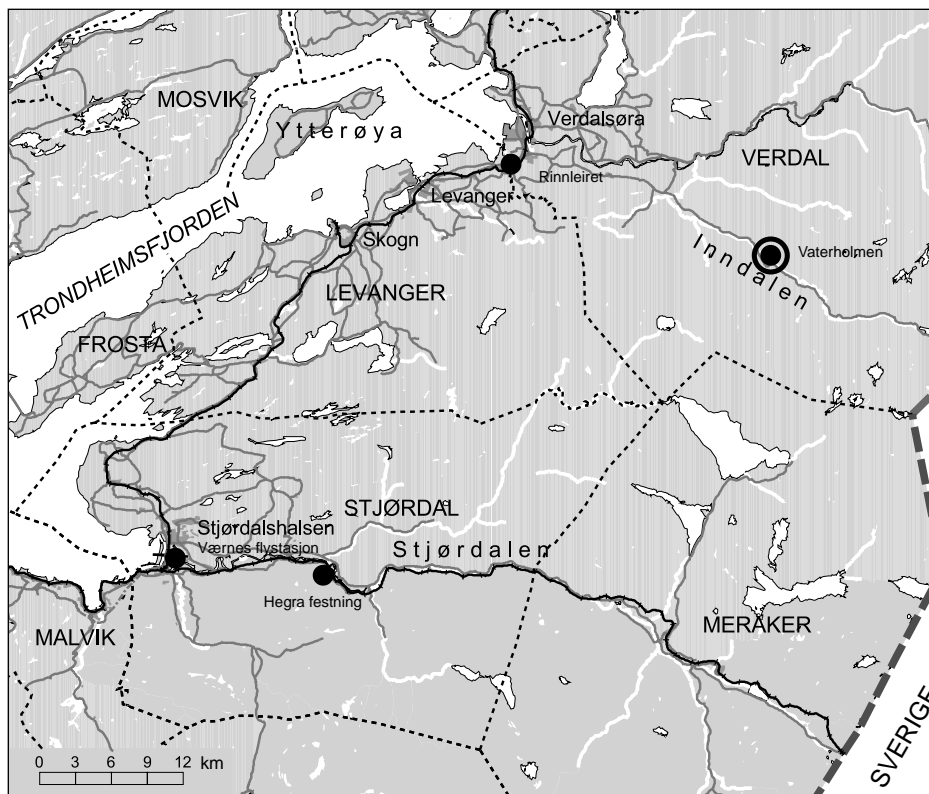
Opprinnelig forsvarsgren:
Hæren

Nåværende funksjon:
Kommunalt festningsmuseum

Opprinnelig funksjon:
Grensefestning

Opprinnelig operativ sammenheng

Stortinget vedtok i 1907 å opprette en ny forsvarslinje mot Sverige bakenfor den nøytrale sonen etablert ved Karlstadoverenskomsten i 1905. Steina og Sogna i Inndalen i Verdal og Ingstadkleiva i Stjørdalen (senere kalt Hegra festning) ble valgt som steder for etablering av nye forsvarsverk. Befestningene i disse to dalførene ble senere gitt navnet *Stjørdal- og Verdal Befestninger* og beskyttet de to sannsynlige framrykningsveiene til Trøndelag fra øst.

Fysisk miljø

Vaterholmen fort ligger ved elva Inna, og besto opprinnelig av tre befestede anlegg og Vaterholmen leir. Nordre og Søndre fjellgalleri ligger på hver side av elva i et trangt pass, med blokkhuset tilbaketrukket fra fjellgalleriene.

Søndre fjellgalleri (inv.nr. 1001) ligger inne i fjellet sør for elva Inna. Galleriet skulle forsvare veien og er bygget for én hurtigskytende kanon og åtte mitraljøsestillinger. Inne i fjellet ligger tunneller for innkvartering, kjøkken og maskinstasjon med oljerom, sistnevnte anlagt i 1918. Den innvendige bølgeblikkleddningen er i stor grad i meget god forfatning. Også ellers er opprinneligheten god.

Nordre fjellgalleri (inv.nr. 1002) skulle beskytte mellomriksveien og senere også fly. Galleriet er bygget for to 8,4 cm kanoner og fire mitraljøser. Festningsanlegget er sprengt ut som en 90 m lang tunnel med flere siderom. Anlegget hadde to forlegningsrom, toalett, kjøkken, proviantrum, maskinrom, radiatorom, ammunisjonslager, bensinrom, oljerom og egen brønn. Nordre fjellgalleri er satt i stand av Verdal kommune og gjort tilgjengelig for publikum.

Det y-formete blokkhuset (inv.nr. 1003) ligger delvis nedsprenget i fjell, delvis oppbygd av jern og betong. Blokkhuset i to etasjer har tre fløyer med én meter tykke vegger. Anlegget skulle gi forsvar i alle retninger og har 10 gevær- og 12 skyteskår for mitraljøser. Innvendig finnes 16 brisker, kjeller, oppholdsrom, kjøkken og lager. Opprinnelige piggrådsperringer på 10–12 m er intakt. Blokkhuset gjennomgikk en rehabilitering i 1994 og er gjort tilgjengelig for publikum.

Vaterholmen leir befinner seg innenfor et begrenset område på nordsiden av elva, hvorav fem bygninger ligger spredt langs riksvei 72, mens de resterende bygninger danner et kjerneområde ved en sidevei til riksveien. Forlegningsleiren ble oppført i perioden 1917–20, men har enkelte bygninger av nyere dato. Leiren som helhet framstår som svært endret.

Fortet består av ett blokkhus og to fjellgallerier. Blokkhuset er godt bevart med opprinnelige piggtrådsperringer.

Historikk

Tida før 1907: Inn dalen var hovedforbindelse mellom Trøndelag og Jemtland og hadde befestninger allerede fra folkevandringstida (ca. 400–600 e.kr.). Stene Skanse ble bygget ut i 1611. Skansen hadde i 1658 avgjørende betydning for gjenerobringen av Trøndelag, ved at svenske unnsetningstropper ble stoppet ved skansen. Skansen ble tatt av Armfeldt ved angrepet på Norge i 1718.

1907: Stortinget vedtok i 1907 å etablere en ny forsvarslinje bak den nøytrale sone som ble etablert ved Karlstad-overenskomsten av 1905. Det fortifikatoriske anlegget ved Steine og Sogna var ett av anleggene som ble bygget.

1908–1913: Steine og Sogne fortifikatoriske anlegg ble påbegynt i 1908 og sto ferdig i 1913.

1916–1925: Vaterholmen leir ble bygget.

1926: Fortet stilt i reserve i 1926. Dette betydde at kanoner og ammunisjon fortsatt fantes på fortet, men uten fast mannskap til å betjene bestykningen.

1952: Vaterholmen overtatt av Nord-Trøndelag HV-regiment nr. 13.

1993: Verdal kommune overtok disposisjonsretten til de to fjellanleggene fra Forsvaret og gjennomførte omfattende rehabiliteringsarbeider. Forsvaret er imidlertid fremdeles grunneier.

Verneklasse: 1
Totalt ant. inv.: 3
Ant. inv. m/vern: 3

Fjellanlegget og militærhistorisk
landskap

Vern

Inndalen i Nord-Trøndelag har rester etter befestninger fra folkevandringstida og fram til våre dager. De fortifikatoriske anleggene på Vaterholmen som er bygget opp etter unionsoppløsningen, går dermed inn i en forsvarshistorisk linje på over 1500 år.

Gjennom store deler av denne perioden har trusselvurderingen vært den samme, med hovedfokus på eventuelle angrep fra øst. Opprustningen like etter unionsoppløsningen er med på å berette om datidas forestilling om et nærliggende svensk angrep.

Det fortifikatoriske anlegget er i stor grad bevart med høy grad av opprinnelighet.

På grunn av områdets lange forsvarshistorie og anleggets tilknytning til en sentral periode i Forsvarets historie har det fortifikatoriske anlegget stor nasjonal militærhistorisk verdi. Anleggets opprinnelighet og lesbarhet gjør det i antikvarisk sammenheng meget bevaringsverdig. Leirbebyggelsen inngår derimot ikke i vernet.

Vernet omfatter eksteriør og interiør i fjellgalleriene og blokkhuset, atkomstveiene og ved eventuell rivning av bygningene: grunnmurene etter leirbebyggelsen. I tillegg omfatter vernet alle spor etter militær virksomhet innenfor angitt verneområde.

Blokkhuset

Søndre fjellgalleri

Inventar som foreslås vernet

Bygninger med verneverdig eksteriør og interiør med arkitektoniske detaljer, FKP verneklasse 1

Inv.nr.	Oppr. funksjon	År
1001	Søndre fjellgalleri	1908
1002	Nordre fjellgalleri	1908
1003	Blokkhus	1908

172101 Vaterholmen

